

LBRS | Colecție inițiată și coordonată de
Widow books
FILIP-LUCIAN IORGA

ILEANA KRIPP COSTINESCU
în dialog cu **CĂTĂLIN STRAT**

**Povești auzite în casă
și alte amintiri**

despre familiile

Știrbey, Bibescu și Costinescu

CORINT
BOOKS
—2025—

după sfârșitul lui. În acea noapte am tot umblat în jurul palatului ca să-i prind la revenire. Buzel se înnegrise la față, așa cum i se întâmpla la mari emoții. Parcă descoperise alt om în socrul său. „Camile, s-a sfârșit. Dar n-am mai văzut și n-am mai auzit de unul asemănător. A avut o tărie nemaipomenită în rămasul-bun luat de la fiecare, în recomandările de înțelegere făcute tuturor, în asigurarea că nu trebuie plâns, căci a trăit frumos și i-a fost dat să nu plângă el la mormântul vreunuia dintre ai lui. Se scutura patul, Camile, de forța cu care i-a binecuvântat! Du-te la Caterina, că are să-ți spună ceva din partea lui. Am găsit-o pe Caterina, hohotind în pat, și mi-a spus ultimele lui cuvinte pe care le știi pentru noi.

Cred, Nadège, că vei prețui efortul afectuos pe care l-am făcut ca să-ți scriu această scrisoare, care aș dori să fie citită de toți membrii familiei voastre.

Cu multă dragoste,
Camil

Sumar

<i>Argument</i>	5
<i>Mulțumiri</i>	7
Povești din casă și alte amintiri	9
<i>Addenda</i>	279

*M-am găsit tot timpul
în preajma celor care aveau multe de povestit*

Aflând că ne pregătim să adunăm într-o carte povești din viața unor familii boierești, soția mea, care v-a văzut și v-a ascultat la o lansare de carte, a fost curioasă: „Ce ai să o întrebi pe descendentă familiilor Știrbey și Costinescu? Îmi place cum vorbește și cum zâmbeste. Are un veritabil aer de aristocrat.“ Când ați știut că sunteți o aristocrată?

Destul de devreme. Nu pot spune că aristocrat ar fi cuvântul potrivit, însă am simțit că suntem altfel. Și nu numai eu, ci toată familia mea, cu care locuiam la Sinaia când eram mică, fiindcă mă duceam pe străzile orașului, cu bunica mea, Maria Costinescu, Mamaia, care era salutăată cu mare afecțiune și cu respect din partea, pentru mine, a tuturor necunoscuților, pe care cu timpul, crescând, am ajuns să-i cunosc și eu foarte bine. Salutul se practică în orice sat, în România, în Tirol și oriunde am mai locuit. Dar felul în care o salutau oamenii pe bunica mea la Sinaia era de-a dreptul mișcător.

Ne duceam la cumpărături sau ne plimbam împreună în pădure. Cel mai iubit loc era Stâna Regală. Poiana de acolo are și acum o miriadă de flori, în toate anotimpurile verzi. Dar aprovizionarea cu merinde era o sarcină și importantă, și grea. Totul trebuia cărat pe jos până în Calea Codrului, unde stăteam noi, iar cel mai apropiat magazin era „Verbancu“. Pentru toți cei care nu știu, în timpul comunismului se numea „Ilie Pintilie“, dar pentru noi numele acelei băcănii rămăsese Verbancu, fiindcă înainte de comuniști fusese o instituție. Se

pare că se găsea tot ce îți poftea inima pe atunci. În copilărie eram deja fericită dacă se întâmpla să fiu răsfățată cu „biscuiți vârsați“... Biscuiții se vindeau și la bucată. Ce idee să le fi spus așa!

Dar cel mai mare răsfăț era să ne ducem în pădure să culegem fragi, apoi zmeură, apoi mure și, bineînțeles, ciuperci. Învățasem care erau otrăvitoare și care erau bune. Și astăzi profit de acele cunoștințe și, curios, în Tirol se găsesc aceleași ciuperci, fiindcă geologia și clima sunt foarte asemănătoare.

Mamaia se ducea mai rar la biserică, iar când o făcea mergea la mănăstire. Tata-mare se ducea destul de des la biserica Sfântul Ilie din Sinaia, cea din orașul „de jos“, cum se spunea acolo. El mi-a arătat biserica și mi-a explicat că părinții lui fuseseră ctitorii.

Părinții lui, care erau Emil Costinescu și...

Emil Costinescu și Adina, străbunica, născută Tătăranu. Mai târziu am aflat că străbunicul a construit acolo anumite clădiri, ca muncitorii care veneau din alte părți pentru a lucra la Întreprinderile Costinescu să aibă unde locui. Și, dat fiindcă acel loc se populase din ce în ce mai mult, trebuia și o instituție bisericească, care exista deja, dar fără un lăcaș îndeajuns de mare.

Nu era Mănăstirea Sinaia? Era și schitul.

Mănăstirea Sinaia era prea departe, așa încât, puțin mai sus de fabrică și vizavi de ea, Emil Costinescu a construit o biserică mare, tocmai pentru acești lucrători care se mutaseră la Sinaia, își făcuseră o situație și trebuiau să se ducă undeva la biserică, dar nu prea departe. În această biserică mă duceam cu bunicul meu, Nicolae Costinescu, și știu că el avea locul lui. Se așeza, iar eu, fiind mică, stăteam în picioare lângă dânsul,

cu brațele pe genunchii lui, și așa mă simțeam foarte ocrotită. Am ținut enorm la el.

Ce îmi spuneiți dumneavoastră e în totală contradicție cu ce am citit în presa de epocă. Am avut curiozitatea, sau răbdarea, să răsfoiesc niște reviste din anii '50-'60 și acolo totul e văzut într-o lumină cu totul și cu totul negativă.

Da, bineînțeles, fiindcă ce se scria după 1948 era pură propagandă. Când am mai crescut, mi-am dat seama ce înseamnă propaganda comunistă și ce înseamnă adevărul din spatele acestei propagande. Eu, fiind copil unic, m-am găsit aproape tot timpul în preajma adulților, de multe ori în preajma celor mai în vârstă, care aveau multe de povestit și nu se sfiau să o facă de față cu mine. Asta se întâmpla până să merg la școală. În afară de vacanțele de vară, când veneau veri și verișoare și alți copii, majoritatea timpului eram cu urechile pâlnie... Și acasă se discuta foarte multă istorie. De aceea am aflat mai mult decât ar fi trebuit să știe un copil. Cei mari au avut încredere în mine. Probabil mi-am dat seama că nu trebuie să vorbesc despre asemenea lucruri, pesemne am fost și școlită în privința asta. Așa am aflat foarte multe și, în plus, trebuie să spun că, simțindu-i pe oamenii care aveau contact cu bunica, cu bunicul, pe stradă, în general, și pentru mici servicii, sau acasă, învățasem ce nu trebuia spus și poate nu trebuia spus.

Cumpăram lapte proaspăt de la „Leana de la vacă“. Știam că Leana își declarase vițelul, fiindcă era obligată să-l vândă statului. Aflasem, însă, că mai avea un vițel, ținut ascuns... După un timp, Mamaia a putut cumpăra de la dânsa și o bucată de carne... Ouă luam de la doamna Ciupală și așa mai departe. Mi-am dat seama că la Sinaia exista o infrastructură psihică veche, sănătoasă și frumoasă, bazată pe încredere și pe respect reciproc.

Care era o formă tăcută de rezistență.

O, da! Apropo de rezistență... altă poveste. Aveam șase ani și jumătate. Era iarna, înainte de Crăciun. Mamaia a pregătit sania și, spre mirarea mea, sania era ocupată cu ceva diform și acoperit cu o pătură. Am plecat împreună la drum, drumul nefiind însă prea lung. Am ajuns la o casă unde eu am fost tratată cu sirop, după care am plecat acasă cu sania, pe care se găsea tot ceva burdușit într-o pătură. Sania a fost trasă înăuntru, în holul casei, lucru neobișnuit.

Abia atunci am aflat despre ce era de fapt vorba. La dus, pe sanie, sub pătură, se găsea o mașină de cusut Singer, iar la întors, tot sub pătură, o jumătate de porc! Ce festin a urmat!

Era oricum o formă de rezistență. Dar ce este fantastic în amintirile mele este această sudare a oamenilor cinstiți, încrezători în ceea ce erau și în ceea ce făceau sau în ceea ce au făcut, păstrând o legătură profundă cu Dumnezeu. Am aflat ce se întâmpla în acea perioadă, chiar puțin înainte să mă nasc eu, după ce fabrica fusese naționalizată, de fapt confiscată, pe 11 iunie 1948.

Fiindcă vorbeam de Dumnezeu, preotul care m-a botezat pe mine (acasă și cu certificat de botez) îi povestise Mamaiei cum, cu ceva timp înainte, o bătrână venise cu un ghemotoc în brațe implorându-l să îl boteze fără acte (de frica represaliilor), ceea ce preotul a și făcut. Două săptămâni mai târziu, un tânăr a sosit cu același ghemotoc ca să fie botezat, pentru a fi bun creștin, tot fără acte. Preotul cunoștea familia, dar nu a divulgat, în fața tânărului, faptul că mama lui îi mai botezase o dată copilul.

Fabrica a fost naționalizată.

Da! Întreprinderile Costinescu și casa de pe bulevard fiind naționalizate, bunicii, cu tata și cu cei doi frați ai lui, străbunica Nadeja Știrbey, cu îngrijitoarea ei, Profira—care

alcătuiau familia—, au fost dați afară din casă. Li s-a dat voie să își ia totuși unele mobile strict necesare, paturi, saltele și alte câteva mobile neînsemnate (s-a avut grijă să nu se ia lucruri de valoare), dar au avut totuși ceea ce le trebuia în mod iminent, și au fost găzduiți provizoriu de doctorul Vasile Cârstea, cel care mi-a salvat viața mai târziu, până să fie repartizați de primărie în altă parte.

Fantastică a fost, în anii aceia, 1948–1949, bunătatea, sau omenia, foștilor angajați ai Întreprinderilor Costinescu. Pe atunci Tata-mare nu mai avea niciun venit, nicio posibilitate de a lucra și de a câștiga ceva pe undeva. După aceea a fost și închis și i s-a făcut și un proces. Dar în toată perioada aceea avea o familie numeroasă de ținut, de hrănit, mai exact, iar asta neavând niciun venit. Ce s-a întâmplat? Din când în când în cutia de scrisori găseau plicuri cu bucățele de cartelă pentru pâine, ulei sau pânzeturi, câte una, câte trei, câte două, adunate și puse, anonim, într-un plic pentru domnul Costinescu. Anonim! Mamaia a spus că i-au mulțumit lui Dumnezeu și, indirect, le-au mulțumit tuturor celor care au donat toate acestea, dând din sărăcia lor, luându-și de la gură, fără ca familia să fi știut vreodată cine au fost binefăcătorii.

Așadar, fabrica a fost motivul pentru care familia se găsea la Sinaia. Această fabrică a fost înființată de Emil Costinescu și de un partener al său. Era, din câte am aflat la documentare, o întreprindere modestă, cu mai multe afaceri, printre care și o vărărie.

La început fusese o fabrică de cuie, șuruburi și unelte de metal, înființată în 1882, dar era și o fabrică de var. Îmi aduc aminte, când eram mică încă exista funicularul cu ghenele care aduceau piatra de var de la carieră pentru a fi prelucrată în vale, la Izvor. Se obținea var stins și var hidraulic, care, cred, este întrebuințat la tencuielile de zidărie la construcțiile clasice din piatră, dar și din chirpici.

Mai era și o fabrică de cherestea. Fabrica de obiecte de metal era în plină expansiune datorită multelor construcții care s-au făcut la Sinaia și în împrejurimi la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar și mai târziu. Îmi aduc aminte cum am găsit, când eram mică, un clește pe care scria Costinescu și mă întrebam cine a putut să-mi înscrie numele într-un material așa de tare, eu habar neavând că nu era numele meu de familie, ci numele fabricii.

Casa Costinescu, de pe bulevard, a fost construită prin 1882-1883, din lemn toată, în afară de temelii, și în stilul unui *chalet* elvețian. Arhitectul a fost însă domnul Creangă. Casa e în picioare și acum. Și este foarte ingenios gândită, bine împărțită și foarte încăpătoare, întocmai cum era nevoie pentru cei nouă copii ai lui Emil Costinescu. M-am întrebat de ce este în stil elvețian, până am aflat că mama lui Emil Costinescu era elvețiancă.

Familia Costinescu era, la Sinaia, într-un fel de deportare sau într-un fel de retragere...

Eu eram la Sinaia fiindcă m-am născut la Sinaia și fiindcă mama, Maria Emanuela Brătianu, sau, pentru apropiați, Manola, când s-a căsătorit cu tata, Alexandru Costinescu, și-a pierdut buletinul de București, iar tatăl meu avea buletin de Sinaia și domiciliu obligatoriu în Sinaia. Toată familia lui Nicolae Costinescu, care a fost deposedată la Sinaia, a avut domiciliu obligatoriu la Sinaia, după ce lui Tata-mare i s-a dat drumul din închisoare, dar asta după ce i se făcuse procesul, care nu a durat așa mult. Și o să vă spun și de ce.

Ce a făcut familia la Sinaia până la naționalizare?

Emil Costinescu a creat această fabrică pe care, cu timpul, a mărit-o și a dotat-o cu mașinării mai moderne. Fabrica a crescut în timp și din cauza cerințelor pieței, ajungând să producă

obiecte din ce în ce mai complexe. Tehnica și mașinăriile fabricii erau importate din Germania în mare parte. Emil Costinescu l-a trimis pe fiul său Nicolae Costinescu, pe care îl numesc Tata-mare, în Germania, la Berlin, la politehnica din Charlottenburg, unde a studiat și a devenit inginer. A fost primul din promoția lui, a luat examenele cu brio. Posed atât diploma lui, cât și medalia pe care a primit-o din partea universității pentru meritele sale. Ulterior a lucrat cam doi ani în Germania, la firme mari, ca Siemens, pentru a-și însuși tehnica practică. După aceea s-a întors în România ca să lucreze în firma familiei. Între timp a venit Primul Război Mondial, în care a și luptat și a fost rănit destul de grav 1917, la Mărăști. După război s-a întors la Sinaia.

Îmi aduc aminte cum pe orice scaun pe care el trebuia să se așeze i se punea o pernă mai groasă. Explicația a fost că în război își pierduse una dintre cele două „perne naturale“ pe care le avem fiecare...

Tata-mare s-a întors la Sinaia, dar mai târziu a lucrat și la București, într-un birou al Întreprinderilor Costinescu, aflat pe Strada Doamnei. În București era casa Emil Costinescu, de pe Strada Polonă, pe care el a construit-o la începutul secolului al XX-lea, destul de mare, pentru droaia sa de copii. În acea casă au stat Tata-mare și Mamaia (Maria Știrbey), la începutul căsniciei lor, și tot acolo s-a născut unchiul meu Gheorghe, al doilea copil al cuplului, în 1934. În 1936, casa a fost vândută, dat fiindcă frații și surorile Costinescu aveau deja casele lor, iar Tata-mare s-a mutat la Sinaia, în *chalet*, conducând de acolo Întreprinderile Costinescu, la fața locului. Tot în 1936 a murit și străbunica, Adina Costinescu.

Copii numeroși, din două căsătorii...

Da, dar au fost toți tare uniți. Din fericire, așa au fost. Nu s-a făcut nicio diferență între ei. Casa a fost vândută fiindcă

ar fi fost mult prea mare pentru o familie mai modernă, cu doi-trei copii. Casa din Polonă aparținea tuturor fraților și surorilor, iar, prin vânzare, a fost împărțită echitabil.

Tatăl meu s-a născut în casa Știrbey de la Brașov, fiind copil de vară, în iulie 1932. Acolo era adunată aproape toată familia bunicii, fiindcă era mai simpatic să le aibă în preajmă pe surorile ei Nadeja și Ecaterina, mai ales la nașterea primului copil. Maria Costinescu a devenit mamă la treizeci și șase de ani, pe atunci o vârstă înaintată pentru așa ceva. Gheorghe Costinescu s-a născut în Strada Polonă, în decembrie 1934, iar Petre Costinescu s-a născut în august 1936, la Sinaia, când Tata-mare era deja mai curând stabilit la Sinaia.

Nu a ales o carieră diplomatică, sau avocătească, sau una politică, a ales ingineria. A avut vocație de inginer?

Eu cred că ingineria este în genele familiei noastre, fiindcă stră-străbunicul Alexandru Costinescu a studiat arhitectura și desenul tehnic la Viena. Întors la Iași, a devenit primul profesor care a predat această materie la Academia Mihăileană, sub domnitorul Mihail Sturdza.

El a fost arhitectul arcului care lega două clădiri ale Academiei Mihăilene, care, din câte știu, nu mai există, fiind demolat în 1890. Apoi a transformat o casă particulară în localul Teatrului Național din Iași, care a ars în 1899. Și prima construcție a cazarmii de la Copou a fost făcută tot de Costinescu. Apoi, a fost mărită de alți arhitecți. Mai târziu, împreună cu arhitectul Fuchs, a proiectat spitalul din Târgu Neamț.

Arhitectul Alexandru Costinescu venea dintr-o familie de mici boieri moldoveni.

Da și nu. Domnitorul Mihail Sturdza l-a făcut paharnic. Tatăl lui ajunsese în Moldova împreună cu Alexandru

Moruzi. Era arnăut, deci nu boier, ci militar. Vodă Moruzi i-ar fi dat-o de nevastă pe o fată a lui din flori.

Cea pe care genealogistul Mihai Dimitrie Sturdza o consideră cumva o turcoaică botezată?

Exact așa este descrisă de Mihai Dimitrie Sturdza. Dar ar fi putut fi aromâncă, cum era și Costinescu, sau grecoaică, ascunsă, fiind un copil din flori? Tata-mare povestea că acest Costea, fiindcă așa îl chema pe strămoșul nostru, a fost zărit închinându-se la o icoană și rugându-se, ceea ce i-a liniștit pe cei din jur, care s-au convins că e creștin. Totul este o poveste lungă care nu se găsește în niciun arbore genealogic al Costineștilor, fiindcă nimeni nu ne-a întrebat. Așa cum nu apare Éloïse Höchner nicăieri în România, dar peste tot în Elveția, inclusiv cu Alexandru Costinescu și cu copiii lor.

Știți că mulți care veneau din sudul Dunării aveau nume grecești, turcești, de multe ori, dar care nu concordau neapărat cu adevărata lor origine. Cel puțin această informație s-a transmis din generație în generație. Nici nu știu dacă trebuie să fie măgulitor sau nu...

Să prețuim mai mult povestea decât adevărul istoric.

Adevărurile istorice stau adesea doar într-un picior, cum stă și barza... [Râde.] Ideea este că au venit din altă parte, din sud, în Moldova și se pare că asta s-a întâmplat după pacea de la Belgrad din 1739, când turcii au trimis greci în țările române de frică să nu se alieze români cu austriei sau cu rușii în contra lor. Dar sunteți istoric și mă puteți ajuta să-mi îndrept ignoranțele!